

АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧОГО РІШЕННЯ ПРО ЗМІНУ СТРОКІВ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА МАРОДЕРСТВО

Початок повномасштабної війни російської федерації проти України ознаменував низку змін в нашій державі в усіх сферах її життя. Нововведення не оминули і сферу протидії кримінальним правопорушенням, адже в умовах воєнного стану, ракетного бомбардування та майже безперервного ведення бойових дій на наших територіях, актуалізувалося питання суспільної небезпечності переважної кількості кримінально-протиправних діянь, а особливо тих, які стосуються посягань на власність українських громадян.

З початком війни 24 лютого 2022 року стало зрозумілим, що до таких подій наше вітчизняне кримінальне законодавство не було готове, навіть якщо брати до уваги всі нововведення та оновлення, якими воно було доповнене ще в далекому 2014 році. В підсумку, одразу після введення воєнного стану вітчизняні законодавці за короткий проміжок часу (в екстреному порядку) почали вживати відповідних заходів, що пов'язані з заповненням наявних прогалин у кримінально-правовому регулюванні [1, с. 282].

Відповідно до ст.432 ККУ, мародерство визначається як викрадення на полі бою речей, що знаходяться при вбитих чи поранених. Саме умисне (свідоме) використання особливого (надзвичайного) стану у державі особою з метою вчинення кримінального правопорушення є обставиною, які обтяжують покарання (п. 11 ч. 1 ст. 67) [2]. Коло суспільних відносин, що відносяться до ключових характеристик мародерства є більш обмеженими порівняно з іншими кримінальними правопорушеннями проти власності. Тому для кваліфікації злочинного діяння як мародерства, необхідно щоб таке майнове кримінальне правопорушення було вчинено :1) військовослужбовцем; 2) на полі бою; 3) щодо речей поранених або вбитих. Саме за сукупністю перелічених вище ознак можливе існування складу мародерства у діях правопорушника, адже, в інших випадках таке протиправне посягання спрямоване на відносини у сфері власності [3]. Варто зазначити, що суспільна небезпечність будь-яких посягань на чужу власність вразі збільшується внаслідок неможливості швидкого реагування та вжиття необхідних заходів та дій правоохоронними органами щодо захисту такого майна, в умовах активних бойових дій, чим доволі легко скористатися правопорушникам.

Прийняті закони, які змінили чинний на той момент Кримінальний Кодекс України (далі ККУ), посилили кримінальну відповідальність за встановлену кількість злочинів, шляхом підвищення строків відбування покарання за них. До зазначених законів належать: Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану» [4] та Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» [5]. Тобто прийняття таких законів пояснювалося збільшенням кількості підтверджених випадків вчинення громадянами України діянь, які були спрямовані на завдання шкоди обороні держави та національній безпеці. Як зазначає В.В. Макарчук, суб'єктивна сторона більшості таких випадків є прямим умислом, адже такі діяння спрямовані та є керованими [6, с. 133]. Передові наслідки ухвалення зазначених нормативно-правових актів, яскраво висвітлені у словах суддів Вищого антикорупційного суду України Д.Г. Михайленка та О.О. Кравчука : «Прийнятий Закон від 3 березня – посилив кримінальну відповідальність за вчинення мародерства (у його широкому тлумаченні, тобто не тільки те, яке визначено у ст. 432 ККУ), що було практично досягнуто шляхом:

1) закріплення такої додаткової ознаки, як вчинення діяння «в умовах воєнного або надзвичайного стану», у статтях 185, 186, 187, 189 і 191 ККУ;

2) підвищення мінімальної межі покарання (відповідно до ст. 432 ККУ) від 3 до 5 років за мародерство [7].

Розширення правового тлумачення контексту щодо мародерства містить пряме посилання на ст. 28 Положення про закони і звичаї війни на суходолі (Додаток до IV Конвенції про закони і звичаї війни на суходолі 1907 року), в якій прописано, що будь-які прояви мародерства у місті або місцевості, навіть у випадках взяття такої місцевості штурмом заборонено. Отже, мародерство у його широкому значенні (крім діянь визначених у ст. 432 ККУ) включає присвоєння майна цивільного населення будь-якими особами (російськими військовими у тому числі), на територіях тимчасової окупації, вогневого ураження та/або проходу військ в умовах надзвичайного або воєнного режиму (або з їх використанням) [8, 5].

Досі актуальним і одночасно не вирішеним залишається питання притягнення до відповідальності російських мародерів-військовослужбовців, які на даний момент перебувають за межами України. Безпрецедентність всіх вчинених діянь доводиться їх серйозністю і масштабністю не тільки в нашій, але і в світовій історії. Саме тому спільні зусилля вітчизняних та світових фахівців допоможе вирішити дане питання якомога швидше, адже на інтернаціональному рівні це цілком можливо завдяки Міжнародному кримінальному суду (використовуючи Римський статут як один із правових джерел).

Отже, не всі злочинні діяння проти власності відносяться до категорії «мародерство», але кожен, хто має на меті незаконне збагачення в умовах воєнного стану має нести покарання. Обидва прийняті нормативно-правові акти від 3 березня 2022 р. уможливають справедливу кримінально-правову оцінку (реакцію) держави на всі вчинені діяння у сфері власності як українськими громадянами, так і російськими окупантами. Саме активна протидія проявам мародерства в країні в умовах воєнного стану відноситься до ключових завдань національної оборони.

Список використаних джерел:

1. Мовчан Р. О. Аналіз законодавчого рішення про посилення кримінальної відповідальності за мародерство. Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право. *Аналітично-порівняльне правознавство*. №1. 2022. С. 281-285.

2. Закон України: Кримінальний Кодекс України від 05.04.2001. № 25-26. Дата оновлення 23.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (Дата звернення 14.06.2022).

3. Т. Гергуленко, А. Хом'як. Відмежування мародерства як воєнного кримінального правопорушення від суїждних у сучасних реаліях. *Юридична клініка*. URL: <http://legalclinic.nlu.edu.ua/2022/06/03/vidmezhuвання-maroderstva-yak-voennogo-kryminalnogo-pravoporushennya-vid-sumizhnyh-u-suchasnyh-realiyah/> (Дата звернення 14.06.2022).

4. Закон України: про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану від 03.03.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2113-20#Text> (Дата звернення 14.06.2022).

5. Закон України : про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство від 03.03.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20#Text> (Дата звернення 14.06.2022).

6. Макаруч В. В. Особливості кваліфікації деяких злочинів, вчинених з використанням умов воєнного стану в Україні. *Актуальні питання інтернаціоналізації вищої освіти в Україні: лінгвістичний, правовий та психолого-педагогічні аспекти*. 2022. С.132-135.

7. Кравчук О., Михайленко Д. Воєнний стан як обставина, яка впливає на кваліфікацію злочину та призначення покарання. URL: <https://pravo.ua/voennyi-stand-iak-obstavynaiaka-vplyvaie-na-kvalifikatsiiu-zlochynu-tarpyznachennia-pokarannia/>. (Дата звернення 14.06.2022).

8. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі від 24.08.1991. Дата прийняття 18.10.1997. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text (Дата звернення 14.06.2022).